

”You’re a proper monster, Silas. I’m glad of it”

Kunnollinen hirviö: moraali, pahuus ja hirviökuvaus Margaret Rogersonin kirjassa *Sorcery of Thorns*

Nemo Paso

Kandidaatintutkielma, Yleinen kirjallisuustiede
Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos
Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto
Maaliskuu 2025

Kandidaatintutkielma

Kirjallisuustieteiden tutkinto-ohjelma, yleinen kirjallisuustiede

Nemo Paso

”You’re a proper monster, Silas. I’m glad of it.” Kunnollinen hirviö: moraalit, pahuus ja hirviökuvaus Margaret Rogersonin kirjassa *Sorcery of Thorns*

Sivumäärät: 28

Tässä tutkielmassa käsittelen hirviöyden, moraalien ja pahuuden kuvausta Margaret Rogersonin teoksessa *Sorcery of Thorns* (2019). Tutkimuksen kohteena ovat erityisesti teoksen päähenkilö Elisabeth, jonka moraalikäsitelmä muuttuu merkittävästi, sekä demoni Silas, jonka esittämä moraalisuus poikkeaa häneen kohdistuneista ennakkoluuloista ja oletuksista. Lisäksi käsittelen velho Nathanielin ja kansleri Ashcroftin hahmojen hirviöyttä. Lopuksi vertaan Rogersonin demonihahmon moraalista määrittelymättömyyttä Neil Gaimanin ja Terry Pratchettin teoksen *Good Omens* demoniin, jonka moraalista määrittelymättömyydestä Amy Kennedy on kirjoittanut (2024).

Tärkeimpänä hirviötutkimuksen lähdeoksenani on Jeffrey Andrew Weinstockin *Monster Theory Reader* (2020). Totean tutkimuksessani, että Rogerson tuo nuortenkirjassaan fantasian keinoin esiin monia erilaisia hirviöyden ja pahuuden muotoja. Teos kannustaa lukijoitaan pahuuden ja hirviöyden syvempään pohdiskeluun korostaen hirviön mahdollisuutta olla hyvä, ja pahan mahdollisuutta muuttua. Pohdiskeluissani tulee esiin myös tilanteita, joissa hyvänä nähty hahmo voikin olla tai ajatella olevansa paha. Rogerson näyttää, miten myös hirviö voi olla sankari.

Avainsanat: hirviöt, demonit, fantasiakirjallisuus, moraalit, paha

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
2	Moraali ja pahuus	7
2.1	Elisabethin moraalikäsitys	7
2.2	Kirjastot – moraalinen vallankäyttö	11
3	Teoksen hirviökuvaus moraalisesta näkökulmasta	14
3.1	Silas ja teoksen muut demonit	14
3.2	Nathaniel ja Ashcroft – inhimillinen hirviöys	20
3.3	Silas ja Crowley – moraalinen epäselvyys fantasiakirjallisuudessa	22
4	Lopuksi: Moraalinen hirviö – kunnan demoni	26
	Lähteet	28

1 Johdanto

Tutkielmani käsittelee hirviökuvausta ja siihen liittyviä moraalisia kysymyksiä. Margaret Rogersonin nuorille suunnatussa fantasiakirjassa *Sorcery of Thorns* (= SoT, 2019). Kirja kuuluu fantasian miekka ja magia (*sword and sorcery*) -alatyyppiin, jonka tunnusmerkkeihin kuuluu miekoin ja taioin käydyt taistelut (Korpua 2021, 163–166). *The Encyclopedia of Fantasy* (Clute & Grant 1997) kertoo enemmän *sword and sorcery* -subgenrestä: termi on usein synonyyminen heroiselle fantasialle (eng. *heroic fantasy*), mutta *sword and sorcery* sijoittuu useimmiten niin sanottuun *land of fable* -maailmaan (Clute et al. teoksessa Clute & Grant 1997, 915). *The Encyclopedia of Fantasy* määrittelee *land of fable* -maailman olevan jossakin reaalimaailman ja mahdollottoman maailman välillä: se on selkeästi juuriltaan reaalimaailmassa, mutta joiltain osin kuitenkin mahdoton (Grant teoksessa Clute & Grant 1997, 558). Tämä kuvaus sopii oivallisesti *Sorcery of Thorns* -kirjan maailmaan: kirjassa mainitaan monia todellisuuteen liittyviä asioita kuten kaasulamput ja kiertelevät kauppiat, hevoscärryt ja ajanlasku, jonka mukaan vuosi on 1824 (SoT, 251). Kuitenkin tietyiltä osin, pääasiassa magian ja demonien aktiivisuuden osalta, kirjan maailma poikkeaa tuntemastamme maailmasta. *Land of fable* on edellä mainitun ensyklopedian mukaan yleensä näennäishistoriallinen, mikä on totta myös *Sorcery of Thorns* -kirjan tapauksessa: teoksen miljöö vaikuttaa olevan todellisen historian perustalle rakennettu.

Sorcery of Thorns kertoo 16-vuotiaasta Elisabethista, joka pääsee selville salaliitosta ollessaan itse väärin perustein syytettynä voimakkaan maagisen kirjan vapauttamisesta ja tuhoamisesta. Päähenkilö ja teoksen fokalisoija Elisabeth on kasvanut orpona yhdessä maagisia kirjoja eli *grimoireja* säilyttävistä suurista kirjastoista. Syytettynä sabotoinnista Elisabeth joutuu pois mukavuusalueeltaan kohdatessaan kirjaston ulkopuolisen maailman, velhot (joita on oppinut pelkäämään) sekä useita erilaisia demoneita. Hänen käsityksensä oikeasta ja väärästä kehittyy teoksen aikana ja hän löytää oman vakaumuksensa oppien myös luottamaan siihen.

Teoksessa velhot saavat taikavoimansa tekemällä sopimuksen demonin kanssa. Näiden demonien ja heidän mestareidensa (eng. *master*) väliset suhteet sekä muiden henkilöiden suhtautuminen moraaliin ja hirviöinä mieltämiinsä olentoihin tuovat erityisen mielenkiintoisia näkökulmia tutkimuskysymykseeni: miten Margaret Rogersonin teos kuvaa hirviöyttä ja hirviömäisyyttä? Käsittelem kysymystä erityisesti moraalisesta pahuudesta kautta. Tarmo Kunnas sanoittaa hyvin, miksi pahuuden kuvauksia kirjallisuudessa on mielekäästä tutkia: ”Juuri kirjallisuus ja taide paljastavat parhaiten pahan monikerroksisuuden ja moni-ilmeisyyden.

Juuri ne paljastavat hyvin, että 'paha' tarkoittaa hyvin monenlaisia ja jopa toisilleen vastakkaisia ilmiöitä" (Kunnas 2010, 144).

Sorcery of Thorns hirviöineen on mielenkiintoinen nimenomaan moraalien ja pahuuden kannalta, koska teos kuvaa sekä hahmoja, jotka ovat vakuuttuneita pahuudestaan tai hirviömyönteisyydestään, että hahmoja, jotka ovat vakuuttuneita oikeamielisyydestään. Kummatkaan eivät lukijan näkökulmasta vaikuta olevan objektiivisesti oikeassa, ja myös hahmojen käsitykset itsestään tai omasta luonteestaan järkkyvät ja muovautuvat.

Kirja tuo esiin monissa eri kohdissa ja eri tavoilla moraalikysymysten monimutkaisuuden ja sen, ettei mikään ole todella mustavalkoista. Teoksen demoneihin käytetään enkeleihin liitettyä sanastoa ja enkelipatsaat toimivat päähenkilöä vastaan. Demonien kotimaailmassa pahamaineisena tunnettu (eng. *infamous*) demoni pitää ihmisten maailmassa huolta haavoittuvaisessa asemassa olevasta nuoresta pojasta. Sama demoni varoittaa päähenkilöä omasta pahuudestaan ja armottomuudestaan. Hyvänä ja oikeamielisenä nähty kansleri manipuloi ja murhaa viattomia ihmisiä salassa kaikilta. Kyseinen kansleri uskoo toimivansa kaikkien hyväksi.

Käsittelen teoksen demoneita hirviötutkimuksen keinoin, koska hirviötutkimus antaa nähdäkseni parhaat välineet moraalisen demonin tarkasteluun. Kulttuurisessa mielikuvituksessa demonit mieltyvät usein yksiselitteisen pahoiksi, mikä ei sovi tutkimani kirjan demoneihin. Hirviötutkimus mahdollistaa monipuolisemman ymmärryksen kohdeteoksen demoneista sekä toisaalta kaikkien teoksessa esiintyvien hirviömyönteisesti käyttäytyvien henkilöiden ja hahmojen tarkastelun. Hirviötutkimuksen päälähteenä käytän Jeffrey Andrew Weinstockin *The Monster Theory Reader* -kirjaa (2020). Lisäksi käytän Jeffrey Jerome Cohenin *Monster Theory: Reading Culture* -antologiaa (1996), johon myös Weinstockin kokoama teos ajoittain viittaa.

Demonien lisäksi tutkielman kannalta mielenkiintoisia hahmoja ovat päähenkilöt Nathaniel Thorn ja Elisabeth Scrivener sekä teoksen antagonistit Oberon Ashcroft. Nathaniel kantaa harteillaan nekromantian (engl. *necromancy*, henkien tai vainajien kuolleista kutsuminen, kuolleisiin liittyvä taikus) perintöä ja kokee olevansa sen vuoksi tuomittu olemaan paha. Elisabeth päätyy kirjan aikana asettamaan kyseenalaiseksi lähes kaiken hyvältä ja pahasta oppimansa. Hän joutuu myös toimimaan omaa moraalikäsitystään vastaan esimerkiksi varastaessaan kirjastosta ja käyttäessään kiellettyä maagista artefaktia.

Hirviötutkimus (eng. *monster studies*) ei määrittele hirviötä käsitteenä, mutta antaa kyllä erilaisia määritteitä siihen, mitä nähdään hirviömäisenä. Hirviötutkimus kohdistuuakin enemmän juuri siihen, miten hirviöitä luodaan ja mitä määritellään hirviöksi, itsensä hirviön tutkimisen sijaan. Hirviöksi on perinteisesti mielletty lähes kaikki ulkoisesti erilainen. Tässä tutkielmassa käsittelen kuitenkin erityisesti hirviöyteen liittyvää moraalialueen seikkojen sijasta tai lisäksi. Pohdinnoissani tulee esiin myös teoksessa esiintyvä *malefict*-ilmiö, jossa voimakas maaginen kirja voi vaurioitumisensa seurauksena muuttua vaaralliseksi ”hirviöksi”, josta käytetään nimeä *malefict*.¹ Nämä olennot liittyvät pohdintojeni osalta erityisesti Elisabethin moraalin kehitykseen, jota käsittelen luvussa 2.1.

Moraalin kautta keskeiseksi tulee myös pahuuden käsite. Käsittelen tätä luvussa kaksi *Etiikan Pikkujättiläinen* -kirjan (Baggini & Fosl, 2012) avulla. Mauri Männistön toimittama *Pahuuden ongelma* -kirja (2010) kokoaa Jyväskylän yliopistolla pidetystä pahuutta koskevasta luentosarjasta olennaisia ajatuksia esseiksi. Tästä kokoelmasta olen nostanut esiin joitain aiheeseeni sopivia ajatuksia. *Sorcery of Thorns* nostaa erityisesti kuvauksissaan demoneista (esim s. 62, 276, 429) esiin teologisfilosofisen kysymyksen erosta enkelten ja demonien välillä, viitaten myös kysymykseen hirviön ja sankarin välisestä erosta.

¹ Malefict on sana, joka tarkoittaa ’pahaan tekevä:’ sanan etymologia on latinan sanoissa *male* tai *malus*, jotka tarkoittavat ”badly” tai ”bad, evil,” ja *-ficus*, joka tarkoittaa ”making, doing” (Online Etymology Dictionary)

2 Moraali ja pahuus

Eräs tapa ajatella moraalia on, että se viittaa yksilön henkilökohtaiseen käsitykseen oikeasta ja väärästä. Se eroaa siten etiikasta, jonka voi ajatella tarkoittavan objektiivista tai kollektiivista käsitystä oikeasta ja väärästä. Paha on terminä moniselitteinen. Suomen kielellä pahalle ei ole montaa sanaa, mutta esimerkiksi englannin paha tarkoittavat sanat *evil* ja *bad* ovat merkitykseltään hyvin erilaisia. Suomeksikin puhuttaessa tunnistetaan kuitenkin, että vaikka sekä varastaminen että murha ovat väärin, on niissä kyse aivan erilaisesta pahuudesta.

Etiikan pikkujättiläinen (Baggini & Fosl 2012, 189) erottelee toisistaan luonnollisen ja moraalisen pahan. Kyseisen kirjan mukaan luonnollisen pahan käsitteeseen lukeutuvat erilaiset luonnonkatastrofit ja niiden kaltaiset hallitsemattomat tapahtumat, jotka aiheuttavat paljon kärsimystä. Tässä tutkimuksessa käsittelen lähinnä moraalista paha, jota *Etiikan pikkujättiläinen* ei oikeastaan määrittele. Koska kysymys moraalista pahasta on hyvin laaja ja moniulotteinen, joudun välttämättä yksinkertaistamaan käsitettä. Tässä yhteydessä tarkoitan moraalilla pahalla moraalitoimijan tietoista toimintaa, jonka tarkoitus on aiheuttaa kärsimystä moraaliaseman omaavalle olennolle.²

2.1 Elisabethin moraalikäsitys

Käsittelen Elisabethin moraalikäsitystä ja sen muutosta teoksessa eräänlaisena taustana muiden hahmojen ja henkilöiden moraalisuuden käsittelylle, sillä teoksen tapahtumat aukeavat lukijalle Elisabethin näkökulmasta. Elisabethin moraalikäsitys myös aukeaa lukijalle parhaiten hänen oman näkökulmansa kautta. Koska moraalikäsitys muuttuu, myös näkemys muiden henkilöhahmojen pahuudesta ja hirviöydestä muuttuu. Alkutilanteessa Elisabethin arvoissa tuntuu korostuvan erityisesti Suurten kirjastojen merkitys ja hänen oma roolinsa kirjojen suojelijana. Elisabethin tarinassa näkykin selkeänä kirjastojen moraalinen vallankäyttö. Elisabeth on kirjassa monenlaisen pahan kohteena, uhrin roolissa, vaikka toimii osaltaan myös oman tarinansa sankarina.

Kirjan alussa Elisabeth kyseenalaistaa, miksi kukaan haluaisi lukea *Silmien kirja* -nimistä vaarallista *grimoirea*, joka sisältää muun muassa mielenhallintaan liittyviä loitsuja. Hän vastaa itse mielessään näin: ”The answer was obvious. Sorcerers were evil by nature,

² Tähän käsitykseen viitataan myös esimerkiksi A.J. Grantin (2011) tekstissä ”Focus on the Family: Good and Evil Vampires in the Twilight Saga”

corrupted by the demonic magic they wielded” (SoT, 8). Orpona Summershallin Suuressa kirjastossa kasvanut Elisabeth on sisäistänyt ajatuksen demonien pahuudesta, ja sitä kautta myös demoneista lähtöisin olevan magian ja magian käyttäjien eli velhojen luontaisesta pahuudesta. Tämä pahuus on hänen mielessään fakta, jota on turha edes kyseenalaistaa (SoT, 88). Elisabeth on vasta 16-vuotias, eikä ole poistunut kotikirjastostaan kovin kauas (SoT, 59). Puutteellisista kokemuksistaan huolimatta Elisabeth uskoo omaavansa jonkinlaista faktatietoa demoneista, vaikka nämä niin sanotut tiedot perustuvat ikääntyneisiin tarinoihin ja huhuihin, joita hän on kuullut ja lukenut Summershallissa (SoT, 83). Ennen kirjan tapahtumia hän ei ole koskaan henkilökohtaisesti tavannut ainuttakaan demonia tai velhoa. Elisabethin (ja muiden harjoittelijoiden) vajavaisista tiedoista velhoihin liittyen kertoo myös hänen ensitapaamisensa Nathanielin kanssa. Elisabeth on piilossa kirjahyllyn takana auttaakseen ystäväänsä selvittämään, onko velhoilla sarvet tai suipot korvat (SoT, 20).

Elisabethilla on kirjan alussa vain yksi tavoite: hän haluaa näyttää kirjaston johtajalle olevansa *Wardenin* (miekkaa kantava ylempi kirjastonhoitaja) koulutuksen arvoinen (SoT, 3). Elisabeth ihailee Summershallin kirjaston johtajaa ja haluaa näyttää, että hänen ottamisensa kirjaston kasvatiksi portailta löydettyinä vauvana ei ollut virhe (SoT, 18). Tämän vuoksi kirjastonhoitajien vala ja kirjastoinstituution arvostus on Elisabethille tärkeimpiä arvoja. Kuitenkin hänessä on jonkinlainen synnynnäinen uteliaisuus magiaa kohtaan, halu ymmärtää, jossa näkyy jo varhain hänen oma käsityksensä siitä, mikä on oikein:

Magic, she thought. That is what magic looks like. And then, before she could stop herself, It's beautiful.

She would never dare give voice to such a thought aloud. The sentiment verged on betraying her oaths to the Great Library. But a part of her rebelled against the idea that in order to be a good apprentice, she should close her eyes and pretend she hadn't seen. How could a warden defend against something they didn't understand? Surely it was better to face evil than cower from its presence, learning nothing. (SoT, 28–9).

Tulkintani mukaan Elisabethilla on vahva sankarimoraliteetti, joka velvoittaa hänet toimimaan muiden ihmisten parhaaksi, erityisesti jos joku on vaaratilanteessa. Tämä tulee ilmi heti kirjan alussa: Elisabeth sivuuttaa surunsa, järkytyksensä ja pelkonsa nähdessään kirjaston kuolleen (näennäisesti *malefictin* surmaaman) johtajan, ottaa käsiinsä hänen maassa makaavan miekkansa ja kohtaa *malefiktiksi* muuttuneen Silmien kirjan. Hän on valmis uhraamaan jopa oman henkensä, jotta kyläläiset ehtisivät turvaan ennen kuin *malefict* pääsee kylään asti. (SoT, 34–41). Tämä sankarimoraliteetti pysyy läpi teoksen muuttumattomana tai enintään vahvistuu, mikä näkyy Elisabethin ajatuksista: ”She shouldn't be sitting safely in

Nathaniel's house. She should be out there doing something, fighting back against Ashcroft" (SoT, 338).

Alun taistelussa *malefictia* vastaan Elisabeth saa apua enkelipatsaan alla hätätapausten varalta olevasta kätköstä. Tämä on myös taistelu, jonka seurauksena Elisabeth tulkitaan sabotööriksi. Kun häntä tullaan hakemaan tuomiolle, Elisabeth etsii kauhuissaan pakoreittiä ja näkee enkelipatsaan: "her gaze settled on one of the courtyard's many statues: a towering marble angel" (SoT, 52). Hän pyrkii pakenemaan kiipeämällä patsaan kautta katolle ja pakoon. Kuitenkin Elisabethin päästyä patsaan juureen enkeli kääntyykin häntä vastaan:

Marble ground against marble as it opened its featureless eyes and raised its head. With a serene expression, it drew the sword from its scabbard and unfurled its wings above the courtyard. [...] Then the sword lowered, pointing directly at Elisabeth. The angel's placid face gazed down at her without mercy. (SoT, 52)

Vaikka enkelin torjuva käytös Elisabethia kohtaan on Nathanielin, velhon, toimien tulosta, kuvastaa se silti kirjaston torjuneen Elisabethin. Jopa kirjastonhoitajien mottoa pitelevät enkelit katsovat häntä kylmin ja armottomin katsein (SoT, 52–3). Toisaalta tämä myös ennakoii tarinan kulkua, jossa velho avaa Elisabethin silmät sille, etteivät kirjastot ole yksiselitteisesti moraalisesti hyviä. Tämä kohtaus vie Elisabethin pois kotoaan, pois tutusta ympäristöstä, joka on syöttänyt hänelle tiettyjä ajatuksia. Kohtaus mahdollistaa siten Elisabethin ajatusmaailman laajenemisen ja moraaliopetusten kyseenalaistamisen myöhemmin.

Elisabeth on aina arvostanut *grimoireja*, ja kokee raskaana taistelussa tuhoutuneen *malefictiksi* muuttuneen *grimoiren* menetyksen:

She remembered what the Director had told her in the vault. This grimoire had been the only one of its kind. She had been responsible for it, and she had destroyed it. She knew she hadn't had a choice. But still she thought to herself, *What have I done?* (SoT, 41, kursivointi alkuperäisessä)

Nämä elävät kirjat ovat olleet läsnä koko hänen elämänsä ajan, ja hän on pitänyt niitä ystävinään (SoT, 16–17). Hänellä on aina ollut tavallisesta poikkeava affiniteetti *grimoireihin* (SoT, 10), mutta vasta noin kirjan puolivälissä Elisabeth alkaa nähdä vaarallisina pidetyt *grimoiret* kärsivinä olentoina: "Books, too, had hearts, though they were not the same as people's, and a book's heart could be broken: she had seen it happen before" (SoT, 237). Tämä oivallus kuvastaa muutosta hänen maailmankuvassaan, ja Elisabethilla alkaa olla monimutkaisia tunteita ja ajatuksia myös demonien luonteeseen liittyen.

Vain hieman aikaisemmin Elisabeth on uskaltanut kyselemään Brassbridgen kirjaston varajohtajalta maagisesta peilistä, jollainen on kyseisessä kirjastossa esillä:

”Is the mirror dangerous?”

”Knowledge always has the potential to be dangerous. It is a more powerful weapon than any sword or spell.”

”But the mirror is magical. Sorcery.” Elisabeth knew she shouldn’t say more, but she yearned for answers, not only about the mirror, but about the change taking place within her heart. ”Shouldn’t that automatically make it evil?” [...]

”Some would say so,” Mistress Wick said. ”But there is always more than one way to see the world. Those who claim otherwise would have you dwell forever in the dark.” (SoT, 209)

Tämä on tärkeä viesti Elisabethille, jonka oma sankarimoraliteetti on paraikaa johtamassa häntä varastamaan Suuresta kirjastosta ja työskentelemään velhon ja tämän demonin kanssa suuremman pahan pysäyttämiseksi. Hänen suunnitelmiansa, ja myöhemmin toimionsa, paljastuessa Elisabeth saisi porttikiellon jokaiseen kuningaskunnan kirjastoon ja joutuisi hylkäämään kaikki haaveensa.

Elisabethin lopullinen moraalikäsitteen ja suhtautumisen muutos kirjastoja kohtaan näkyy kohtauksessa, jossa hän vapauttaa kaikki Brassbridgen kirjaston suljetun osaston vaarallisimmat *grimoiret*, koska ne kertovat hänelle haluavansa taistella myös kirjaston puolesta demonijoukkoa vastaan. Kertoja sanoittaa Elisabethin tunteet tilanteessa parhaiten: ”This went against everything she had ever been taught. But she felt no guilt, no shame, no hesitation” (SoT, 421). Elisabeth näyttää tässä tilanteessa käsittävän jotain omasta identiteetistään: ”She wasn’t a wielder of chains; she was a breaker of them” (SoT, 422). Tässä lainauksessa ilmaistaan Elisabethin löytäneen oman tapansa tulkita kirjastojen tehtävää kirjojen suojelijana.

Harrowsin kirjasto pitää yhtä *malefictia* kahleissa maanalaisessa käytävässä, joka johtaa kyseisen kirjaston kielletylle osastolle. Tätä *malefictia* on selkeästi kidutettu: ”its bear-like form missing ears, a nose, and even eyes, the leather of its muzzle crisscrossed with badly stitched seams” (SoT, 376). Elisabethin keskustellessa Silasin kanssa näkyy selkeästi hänen ajatuksensa liittyen tämän pahana nähdyn olennon kidutukseen:

”This is wrong,” she said. ”It isn’t a practice dummy, to be beaten with weapons while it suffers in chains.”

Silas stopped beside her, his face impassive. ”Do you not believe it an evil creature, Miss Scrivener?”

Her hand clenched around Demonslayer’s hilt. She was beginning to understand that evil wasn’t so simple a concept as she had once imagined. Perhaps it wasn’t wrong for

Maleficts to want to hurt humans – the humans who had created them, imprisoned them, tormented them with salt and iron – and ultimately, consigned them to their twisted forms. “None of this is its fault,” she said at last. “It didn’t choose to be a monster.” (SoT, 376–7)

Edellä olevan lainauksen loppu rinnastuu myös Elisabethin keskustelukumppaniin, Silasiin, joka on demoni. Elisabethin sanoista käy ilmi, ettei hän koe Silasinkaan olevan varsinaisesti paha, vaikka onkin hirviö. Silasin hirviöyttä käsittelen tarkemmin luvussa 3.1.

Suuret kirjastot ovat valtaa käyttävä instituutio *Sorcery of Thorns* -teoksessa. Austermeer on kuningaskunta, jossa toimii *magisterium* -niminen hallintoelin. *Magisteriumilla* vaikuttaisi olevan suurin valta tässä kuningaskunnassa: kuninkaasta ei ole mainintaa kirjassa.

Magisteriumin jälkeen eniten valtaa vaikuttaisi kuitenkin olevan Suurilla kirjastoilla. Joka tapauksessa Suurilla kirjastoilla on eniten institutionaalista valtaa Elisabethin elämässä, ja siten myös Elisabethin tarinassa.

2.2 Kirjastot – moraalinen vallankäyttö

Kunnas mainitsee mahdollisuuden manipuloida kauhistuttavaa pahaä tai käyttää sitä manipuloimiseen:

On traagista, että kauhistuttavaa eli traagista pahaä, jonka vastaanottamiselle ihmiselle on erittäin herkät antennit, voidaan manipuloida. Sen avulla voidaan ihmisiä ja ihmisryhmiä yllyttää toisiaan vastaan. Se voi luoda kauhukuvia uskonnollisista, aatteellisista tai poliittisista vastustajista ja vihollisista, kaikista ihmisistä, joita kuvittelemme itsellemme vastakkaisiksi, jolloin voimme leimata heidät olennoiksi, jotka ovat vaille ihmisyyttä. (Kunnas 2010, 135)

Teoksen suuret kirjastot esimerkillistävät tämän kaltaisen kauhistuttavan pahan käyttöä manipulointiin kertoessaan kirjaston harjoittelijoille velhojen pahuudesta tavalla, joka saa heidät uskomaan velhojen, jopa magisteritasolla, olevan olentoja, joilla on sarvet ja suippokorvat (SoT, 20, 83). *Magisterit* ovat vanhimpiin velhosukuihin kuuluvia valta- asemassa olevia henkilöitä, jotka yleensä myös kuuluvat *magisteriumiin*. Teoksessa ei mainita miksi harjoittelijoille opetetaan näin, mutta velhoihin kohdistuva pelko on ilmeistä kirjastonhoitajien käytöksestä (SoT, 19).

Kirjassa *The Monster Theory Reader* (Cohen 2020) tällaiset toimet on esitetty nimellä hirviöpolitiikka, *monster politics*. Kirjan johdannossa ilmiötä kuvaillaan seuraavasti:

[T]he strategic deployment of monsters for sociopolitical ends. This perspective on monsters thinks in terms not of ‘what is this thing?’ but rather of ‘how can I use this thing to

achieve my goals?’ [...] The exaggeration of cultural difference into monstrosity has always served an essential preliminary step toward domination”. (Cohen 2020, 25)

Tässä korostuu nimenomaan hirviön käsitteen käyttö toisen ihmisryhmän niin sanotuksi demonisoimiseksi, mikä Rogersonin teoksessa näkyy kirjastojen opetuksissa velhoista.

Suurten kirjastojen tausta juontaa juurensa velhouteen: koko kirjastojärjestelmä on velhon perustama ja rakennuttama, puhumattakaan *grimoireista* velhojen käsityönä ja velhoille säilytettävänä tietopankkeina. Suuret kirjastot instituutiona kuitenkin pyrkivät mitä ilmeisimmin hylkimään tätä perintöä pyrkien saattamaan unohduksiin velhon, joka kirjastot rakennutti ja hylkien koko velhokuntaa tehden heistä hirviöitä, joita on syytä pelätä.

Sorcery of Thorns kirjassa Suurten kirjastojen vallankäyttö näkyy suurelta osin siinä, miten Elisabeth on sisäistänyt kirjaston oppeja. Elisabethin alkaessa kyseenalaistaa käsitystään velhoista lukijalle selviää mistä hän on käsityksensä oppinut:

Almost everything she knew she had learned either from Master Hargrove, who hadn’t traveled farther than the privy in over a half a century, or from books, many of which were hundreds of years out of date. The rest—stories told to her by the senior librarians, their details so frightening that she behaved as a good apprentice ought and ceased asking about sorcerers altogether. Now she wondered how many of those stories had been lies. Her teeth ground at the betrayal. (SoT, 83)

Kirjastojen työntekijät eivät korjaa harjoittelijoiden käsityksiä velhoista, jos tietävät itsekään paremmin. Kirjastonhoitajat ennemminkin lietsovat tarinoita velhoista kamalina ja vieraina olentoina, joista ei tulisi edes puhua. Voisi kuitenkin kuvitella, että edes *Wardenit*, jotka työskentelevät magisterien kanssa yhteistyössä, tietäisivät, ettei velhoissa ole pelättävää, eivätkä he ole ulkomuodoltaan muista ihmisistä poikkeavia. Kirjastot pitävät *grimoireja* suojaan, jotta velhot voivat lukea niitä halutessaan, joten käytös vaikuttaa ristiriitaiselta. Suuria kirjastoja ei olisi olemassa ilman velhoja.

Näyttäytyy ristiriitaisena, että ainakin suuri osa elleivät kaikki Suurten kirjastojen kirjoista ovat velhojen työn tulosta, mutta kirjastoissa opetetaan, että velhot ovat pahoja (SoT, 8). Siitä huolimatta kirjastot tekevät yhteistyötä velhojen kanssa, jotka haluavat lukea kirjoja.

Magisterien annetaan halutessaan lukea jopa hyvin vaarallisiksi luokiteltuja *grimoireja*, jotka sisältävät käytettäessä moraalisesti kyseenalaistettavia loitsuja. Etenkin tarinan edetessä, kun Elisabeth päätyy pääkaupunki Brassbridgeen, kirjastojen opetukset velhojen pahuudesta tuntuvat oudoilta. Brassbridgessa velhoja ei pelätä (SoT, 83). Pääkaupungissa on oma asuinalueensa, jossa asuu vain korkea-arvoisia velhoja, ja *magisterium* kokoontuu

Brassbridgessä. Pääkaupungin lehdissä kirjoitetaan artikkeleita Nathanielin, magisterivelhon, rakkauselämästä. Samaan aikaan kirjastossa kasvanut Elisabeth luulee kaasulamppujen olevan demonista magiaa ja siten silkkaa pahuutta (SoT, 14).

Austermeerin Suuret kirjastot käyttävät enkelikuvastoa tietyllä tavalla ylläpitämään mielikuvaa hyvyydestä ja oikeamielisyydestä. Kirjastonhoitajien mottoa (*duty unto death*) pitelee kaksi enkeliä, ja kirjaston pihapatsaiden enkeleillä on miekat, kuten myös kirjaston *wardeneilla*. On siis perusteltua yhdistää mielikuva miekoin varustetuista kirjastonhoitajista kaikkialla koreileviin miekkaa piteleviin enkeleihin. Ajatuksena on helposti, että pihamaan enkelit ja käytävillä kulkevat *wardenit* tekevät samaa tärkeää suojelustyötä. Kuka voisi kyseenalaistaa enkelten hyvyyttä? Tämänkaltainen arkkitehtuuriin integroitu manipulaatio saattaa olla lähtöisin jo kirjastojen alkuperäisestä rakennuttajasta: Ashcroftin isoisa rakennutti kirjastot jättimäisen pentagrammin muotoon tavoitteenaan käyttää systeemiä demonien hallitsijan, Archonin, kutsumiseen ja kuvaannolliseen sitomiseen (SoT, 351). Tämä suunnitelma kirjastojen lopullisesta funktiosta vähintäänkin hyötyy, ellei jopa edellytä maailman unohtaneen kuka kirjastot rakennutti.

3 Teoksen hirviökuvaus moraalisesta näkökulmasta

Terminä ”hirviö” on hyvin moniulotteinen ja sisältää useimmiten negatiivisia konnotaatioita. Ruth Waterhouse kirjoittaa hirviön käsitteen sisältävän erilaisia mahdollisuuksia, mutta painottavan erityisesti toiseutta. Hän huomauttaa hirviöiden usein myös nostattavan niiden toiseuteen liittyviä tunnereaktioita, yleensä kauhua tai pelkoa. (Waterhouse 1996, 28.)

Waterhousen tekstissä ei liitetä hirviöyttä pahuuteen. Ihmisillä on kuitenkin monesti tapana yhdistää hirviöt ja hirviöys pahuuteen ja moraaliseen kyseenalaisuuteen. Nähdäkseni niin kutsuttu hirviö nähdään itsestä poikkeavana, minkä vuoksi pelätään, että erilaiseksi tai toiseksi tunnistettu myös käsittää moraalisuuden eri tavalla ja käyttäytyy sopimattomasti tai erilaisen moraalikäsitteen mukaan. Ihminen ei pysty takaamaan, että toisena nähdyllä, ulkopuolisella, on samat perusvaistot ja ajatukset siitä, mikä on paha tai sopimatonta.

Jeffrey Andrew Weinstock tuo hirviöteorian psykologisen puolen esille tekstissään *Invisible Monsters: Vision, Horror and Contemporary Culture* (2020, 358–373). Hän tuo esiin käsityksen hirviöstä tämänhetkisissä kulttuurinarratiiveissa olevan ulkonäköseikoista erillinen. Weinstock kertoo nykyaikaisen hirviöiden löytyvän ennemminkin eroavasta moraalikäsitteestä ja siihen liittyvästä käytöksestä, kuin oudosta ulkomuodosta.

”Monstrosity is thus refigured as a kind of invisible disease that [...] manifests visibly through symptomatic behavior” (Weinstock 2020, 359). Weinstock ehdottaa neljää (toisiinsa yhteydessä olevaa) tapaa tai muotoa, joissa hirviöys nousee esiin tämänhetkisessä kulttuurisissa narratiiveissa (*contemporary cultural narratives*). Hyvin yksinkertaisesti näitä ovat psykopaatit, korporaatiot, virukset ja luonnon kosto. (Weinstock 2020, 359). *Sorcery of Thorns* -kirjassa näistä nousee esiin lähinnä psykopaatit (Ashcroft) ja korporaatiot (Suuret kirjastot). Kirjastojen pahuutta käsitteinkin jo luvussa 2.2. Vertaan Ashcroftia Weinstockin kuvaukseen psykopaatista nykyajan kulttuurisissa narratiiveissa luvussa 3.2.

3.1 Silas ja teoksen muut demonit

The Encyclopedia of Fantasy määrittelee demonit seuraavasti:

Spiritual beings, usually of an evil disposition. The Greek *daimon* and the Latin *daemon* are morally neutral words, but the English equivalent was tainted by Christian belief, which insisted all magic was evil and all witchcraft involved the instruction of demons. (Stableford teoksessa Clute & Grant 1997, 64, avainsanojen muotoilua muokattu)

Tämä sopii *Sorcery of Thorns* -teoksen alussa ilmeneviin käsityksiin demoneista: Elisabeth olettaa alussa selkeästi, että demonit ovat kykenemättömiä tunteisiin (SoT, 109) ja

luonnostaan pahoja (SoT, 8). Kirjan edetessä sana demoni ei kuitenkaan ole enää yhtä selkeästi paha tarkoittava. Pahuuteen liittyvä käsitys demoneista on selkeästi kirjassa Suurten kirjastojen levittämä käsitys, joskaan lukija ei saa koskaan tietää tarkkaan, kuinka laajasti Suuret kirjastot tätä käsitystä levittävät.

Kirjan demoneista selviää lukijalle varmaksi tiedoksi muutamia asioita: demonit ovat kotoisin toisesta maailmasta (eng. *otherworld*), demonit puhuvat eenokin kieltä (eng. *enochian*), ja ravitsevat itseään ihmisten elinvuosilla tai lihalla (eng. *flesh*). Demoneilla on kolmiportainen hierarkia: alimpana ovat alhaiset demonit (eng. *low-born*), keskellä ovat jalosukuiset demonit (eng. *highborn*) ja korkeimpana on Archon, joka on demonien maailman hallitsija (SoT, 352). Lisäksi tiedetään, että demonin voi kutsua toisesta maailmasta (eng. *summon*), jos tietää sen oikean eenokinkielisen nimen (SoT, esim. 321). Eenokin kieli on kirjan maailmassa demonien käyttämä kieli.

Rogersonin teoksessa mainitut jalosukuiset demonit ovat todella kauniita: sekä Nathanielin palvelijademoni Silas että Ashcroftin demoni Lorelei kuvataan epäinhimillisen kauniina, joskin eri tavoilla. Elisabeth kuvailee ensitapaamisesta lähtien Silasta hyvin kauniina, jopa pyhimyksenä:

[T]his boy's smile belonged to a saint. Elisabeth wondered why she had only just noticed how beautiful he was, almost ethereal, as though he were spun from frost or alabaster in place of flesh and blood. She had never seen anyone so beautiful, never known it was possible. (SoT, 56)

Elisabeth käyttää myös enkelisanastoa Silasin kuvauksessa: "Concern and sorrow transformed his features into those of an angel, easing her fears. No one so beautiful, so full of sadness could have anything but her best interests at heart." (SoT, 62) Näissä kohtauksissa Elisabeth ei ole vielä täysin ymmärtänyt, mikä Silas on, ja on mahdollista, että Silas käyttää hyväkseen tätä kaunista ulkomuotoa saadakseen edes jonkin tasoisen luottamuksen Elisabethilta. Silasin enkelimäisyys ei kuitenkaan pääty, kun Elisabeth ymmärtää tämän demonisuuden (esim. SoT 276, 410). Ainoa kunnan vertailukohta, josta voidaan päätellä Silasin motiiveja tai luonnetta, on Ashcroftin demoni Lorelei.

Kuten mainittu, myös Lorelei esiintyy hyvin kauniina. Hänen kauneutensa on kuvattu kuitenkin sävyllään hyvin eri tavalla: "Her inhuman beauty was at once alluring and uninviting, like a sculpture made of ice" (SoT, 135). Lorelei on epäilemättä kaunis, mutta mielikuva hänestä on heti paljon uhkaavampi. Lorelein kauneudessa on jotakin kylmää, ehkä

jopa pelottavaa. On myös huomattavaa, miten eri tavoilla nämä demonit pitelevät käsiään. Molemmat demonit käyttävät yleensä hansikkaita peittämään kyntensä (eng. *claws*). Silas pitää käsiään lähes poikkeuksetta selkänsä takana, ja Elisabethkin huomioi tämän: ”she wondered if he was trying to make himself look less threatening” (SoT, 102). Lorelei tästä poiketen tuo hansikkain peitettyt kätensä hyvin lähelle Elisabethin kasvoja: aivan ensimmäisenä heidän kohdattuaan hän kietoo ranteensa Elisabethin harteille ja pyyhkii hiuksia tämän naamalta (SoT, 135).

Lorelei käyttää maagista vaikutusvaltaansa Elisabethiin alusta asti, jopa houkutelukseen tämän luokseen. Silas käyttää samaa vaikutusvaltaa estääkseen Elisabethia pakenemasta matkalla Brassbridgeen ja saadakseen tämän unohtamaan Silasin olevan demoni. (Tämä vaikutusvalta ei kuitenkaan kunnolla toimi Elisabethiin, joka on pienestä asti ollut *grimoirien* magian kanssa tekemisissä.) Sopimuksen tehneet demonit ovat velvoitettuja toimimaan mestareidensa käskyjen mukaisesti. Demonit voivat tietenkin johtaa mestareitaan harhaan, ja yleinen käsitys onkin, että demonit odottavat ja pyrkivät edistämään mestareidensa mahdollisimman pikaista kuolemaa. Mestarinsa kuollessa demonit saavat päättyvän sopimuksen mukaisen määrän elinvuosia ravinnokseen, ja voivat etsiä uuden mestarin.

Sekä Silas että Lorelei tekevät asioita, joita heidän mestarinsa eivät ole käskeneet tai tulkitsevat käskyjä haluamallaan tavalla. Esimerkkinä Lorelein tällaisesta toiminnasta on, kun hän lumoo Elisabethin. Lorelein mestari Ashcroft ei ole tähän tyytyväinen, sillä hänen antamansa käsky oli olla vahingoittamatta Elisabethia (SoT, 137). Lorelein motivaatiot eivät kunnolla aukea lukijalle, mutta kohtauksessa vaikuttaa siltä, että Lorelei on lumonnut Elisabethin voidakseen puhua Ashcroftin kanssa hänen suunnitelmistaan. Jos lumous toimisi kuten pitäisi, Elisabeth ei kuulisi tai ymmärtäisi mitään ja keskustelu olisi salainen. Itse kuvittelisin myös, että henkilön lumoaminen on huomattavasti helpompi vaihtoehto, kuin kohteliaan ja ystävällisen palvelijan roolin ylläpitäminen: Lorelein luonne ei vaikuta olevan luonnostaan kovin kohtelias ja ystävällinen.

Esimerkkinä Silasin toiminnasta ilman käskyjä, hän pelastaa Nathanielin hengen astumalla miekan eteen, vaikka Nathaniel ei ole antanut käskyä (SoT, 304–305). Silasin oma-aloitteisuuden syyksi on myös useita mahdollisia vaihtoehtoja. Nälässään vihaiselta vaikuttava Silariathas kertoo syyksi tietäneensä, että hän voisi neuvotella aiempaa paremman sopimuksen Nathanielin kanssa, kun hänet kutsuttaisiin takaisin. Todellinen syy jää kuitenkin epäselväksi, koska kirjan fokalisoija Elisabeth ei vaikuta uskovan tätä selitystä. (SoT, 325).

Nathaniel selittää Elisabethille Silaksen olemuksesta ennen sopimuksen tekemistä näin:

”Silas isn’t human.’ [...] ’When he’s like this, the time we’ve spent with him, the understandings we’ve reached—none of that matters any longer. The hunger is too great” (SoT, 324). Nathaniel viittaa tässä heidän keskinäiseen ymmärrykseen, joka näkyy Silasin ja Nathanielin jokapäiväisessä vuorovaikutuksessa. Kun Silariathasta ei ole sidottu, hän näkee ennenkuulumatonta nälkää, eikä millään muulla tunteella ole väliä. Kaikesta huolimatta tässä tilassa ollessaan Silariathas kutsuu Elisabethia kunnioittavasti nimityksellä ”Miss Scrivener” (mutta Nathanielia hän kutsuu tavallisesti etunimellä) ja väittää Elisabethin ymmärtävän häntä väärin: ”You continue to mistake me. [...] You see sacrifice where there is only selfishness” (SoT, 325). Tämä ei ole ensimmäinen eikä viimeinen kerta, kun Silas varoittaa Elisabethia tuntemasta myötätuntoa tai uskomasta hyvää Silasista ja hänen motivaatioistaan.

Lorelei ei varsinaisesti näytä demoniuttaan koskaan. Hän tekee, mitä Ashcroft käskää, ja kyseenalaistaa joskus tämän suunnitelmia (SoT, 138), mutta lukija ei koskaan näe Loreleita tekemässä mitään fyysisesti pahaa: hän ei koskaan käytä kynsiään tapellakseen tai satuttaakseen ketään, edes Elisabethin huijoessa häntä kohti miekalla (SoT, 299). Ashcroft itse vaikuttaa tekevän enemmän fyysistä pahaa kuin hänen demoninsa. Ashcroft käyttää myös laittomasti kutsumiaan alhaisia demoneja tekemään likaisia töitään. Ashcroftin hirviöyttä käsittelen enemmän luvussa 3.2.

On mahdollista tulkita Silas demonina viekkaaksi ja vaaralliseksi hirviöksi. Esitän kuitenkin, että hänen suhteensa Nathanieliin on erityinen ja merkityksellinen jopa Silasille tämän demoniudesta huolimatta. Silas tappoi edellisen mestarinsa, Nathanielin isän, suojellakseen tuolloin kolmetoistavuotiasta Nathanielia. Nathaniel näki koko tapahtuman, ja näkee sen edelleen painajaisissaan, mutta herätessään painajaisesta Nathaniel ei pelkää eikä vierasta Silasia, vaan pyytää tältä unihoureissaan apua pysäyttämään isänsä. (SoT, 222, 227) Tuosta painajaisia aiheuttaneesta yöstä asti Silas on ollut Nathanielin ainoa ystävä ja vanhempi: Nathanielin painajaiset pelottivat talon kaikki palvelijat jättämään työpaikkansa. Silas opetteli kaikki talon palvelijantyöt, mutta ennen kaikkea hän opetteli huolehtimaan pienestä yksinäisestä pojasta.

Eräs merkittävimmistä kohtauksista, joissa Silas tekee jotakin hyvää, vaikka häntä ei ole siihen käsketty, tapahtuu luvussa kuusitoista. Elisabeth on elänyt yksin kadulla paettuaan mielisairaalaan. Hän on todella huonossa kunnossa ja joutuu tuntemattomien miesten hyökkäyksen kohteeksi. Elisabeth on juuri nähnyt vilauksen Silasista, ja ehtinyt kuiskata

tämän nimen ennen hyökkäystä. Silas on yksin hoitamassa ostoksia, mutta auttaa Elisabethia hädässä. Tässä kohtauksessa on myös Silasin itse antama kuvaus siitä, mikä hän on:

”That is a difficult question to answer,” the whispering voice replied. ”I am an ancient thing, you see. I have brought about the fall of empires and attended the deathbeds of kings. Nations now lost to time once fought wars over the secret of my true name.” He sighed. ”But presently, I am inconvenienced. My day’s plans didn’t include traipsing down a squalid alleyway to dispatch a handful of second-rate criminals. Not in a clean suit, and certainly not in a new pair of shoes.” (SoT, 175)

Silas tappaa hyökkääjät ja Elisabeth kokee ristiriitaista helpotuksen tunnetta:

She knew she shouldn’t be this relieved to see Silas – that he was evil, a murderer, a wardens worst enemy. But he didn’t pretend to be anything other than a monster. In that way, he was more honorable than most of the people she had met since leaving Summershall. (SoT, 176)

Kaiken näkemänsä vaivan jälkeen Silas joutuu vielä perustelemaan Nathanielille, miksi tämän tulisi vastaanottaa Elisabeth kotiinsa toipumaan, sillä Nathaniel ei ole ajatuksesta innoissaan (SoT 179).

Archon on hyvin erilainen olento kuin jalosukuiset Silas ja Lorelei. Archon on demonien kotimaailman hallitsija. Tämän Ashcroft kutsuu ja yrittää sitoa sopimuksella itseensä. Archon tulee näkyviin pikkuhiljaa kutsumisrituaalin edetessä. Aluksi näkyy vain ihmistä korkeampi hahmo, hohtava ja hoikka, jonka ympärillä kiertää lasinsiruja, joiden kuvaillaan olevan kuin planeettoja auringon ympärillä (SoT 427). Archonista lähtee valo, jota kuvataan sanoin hohto (*glow*) ja säteily (*radiance*). Hieman myöhemmin valo kasvaa, ja Elisabeth näkee muodossa selkeät siivet ja koronan pään ympärillä. Hän tulkitsee tämän olevan mahdollisesti kruunu, mutta kuvaus muistuttaa myös hyvin paljon kristinuskon enkeliä kaikessa loistossaan siipineen ja sädekehineen. Tämä niin sanottu sädekehä paljastuu kuitenkin valon vielä kasvaessa sarviksi (SoT 432). Kuvauksessa tulee esiin erityisen selkeästi Rogersonin tapa sekoittaa hyvyyden ja pahuuden ruumiillistumiin, siis enkeleihin ja demoneihin, liittyvää kuvastoa.

Kaikessa loistossaan ja suuruudessaan Archon on hyvin jumalainen hahmo, erityisesti kristinuskon taustaa vasten tarkasteltuna. Silas kertoo, että hänen ääntään ei voi kuulla: ”to hear its voice would burn your ears to cinders, and turn your mind to ash” (432), mikä muistuttaa kristillisen *Raamatun* Jumalaa, jonka näkeminen on kuolemaksi (esim. 2. Moos 19:21, 2. Moos 20:19). Archon on demonien hallitsijana hyvin voimakas olento, jonka

kutsuminen tähän ulottuvuuteen aiheuttaa ulottuvuuksien välisen *harson* repeämisen ja päästää alhaiset demonit Austermeeriin (353).

Silasin hahmon tulkinnan kannalta mahdollisesti merkittävin kohtaaminen tapahtuu taistelussa Archonin kutsumisen aiheuttamaa kaaosta vastaan. Silas on tiennyt jo jonkin aikaa, että taistelemisen on turhaa: ”I imagined it would be better this way – for you to fight together, and to fall quickly, rather than enduring the death of your world without hope” (SoT, 434). Elisabeth kysyy mitä Silasille tapahtuu, ja itselleen ominaisesti Silas vastaa, ettei sillä ole väliä. Kertoja kuitenkin paljastaa, että Silas epäröi tässä tilanteessa. Silas käyttäytyy hyvin inhimillisesti näinä (näennäisesti) viimeisinä hetkinä ystäviensä kanssa: hän tuskin ottaa katsettaan haavoittuneen Nathanielin kasvoista (SoT, 431, 434) ja Elisabeth havaitsee hänen liikkeistään ja katseestaan tilanteen toivottomuuden (SoT, 431). Silasin, demonin, jonka ei uskota kykenevän tunteisiin, katse on täynnä katumusta: ”He had never looked more ancient or more stricken with regret” (SoT, 431)

Loppukohtauksessa, kuten edellisessä lainauksessa, Silas näyttää inhimillisempänä kuin koskaan, mutta Silas ei koskaan lakkaa olemasta myös demoni. Edeltävässä lainauksessa korostuu katumuksen lisäksi Silasin ikiaikaisuus. Viimeisenä tekonaan, kun Elisabeth on vakuuttunut, ettei mitään ole enää tehtävissä, hän vapauttaa Silariathaksen orjuuden siteistään. Elisabethin odotusta vastoin Silariathas ei tapa häntä ja Nathanielia heti vapauduttuaan. Silariathas on julma demoni, siitä ei ole epäilystäkään. Nathaniel ei kuitenkaan pelkää Silariathasta, vaan vaikuttaa lohduttavan tätä.

”Do not speak to me, insect,” Silariathas spat, wrenching free of Nathaniel’s touch. His fingers snapped around Nathaniel’s neck, his claws pricking the tender skin as they squeezed. When a bead of blood appeared, he was the one who reacted, not Nathaniel – a shudder ran through him, all the way down his spine. Nathaniel weakly attempted a smile.

”If you kill me, it’s all right.”

Silariathas froze. His fingers slackened. ”You are a fool,” he grated, through lips that barely moved.

Nathaniel didn’t seem to have heard. He was losing consciousness too rapidly. ”It’s all right,” he repeated. ”I know it hurts. I know.” And as he slipped away, he mumbled, ”I forgive you.” (SoT, 436)

Tämä keskustelu johtaa Silariathaksen päätökseen taistella Archon takaisin demonien maailmaan, tappamatta ketään. Silasin aika Nathanielin kanssa on selkeästi muuttanut jotakin hänessä. Ehkä muutos on alkanut jo ennen hänen palvelustaan Nathanielin alaisena, mutta aika Nathanielin kanssa on epäilemättä ollut merkittävä. Silas ei ole näiden kahden välisessä

suhteessa ainoa, joka ymmärtää toista paremmin kuin toinen ehkä ymmärtää itseään.³

Edellisen lainauksen keskustelusta käy ilmi, että myös Nathaniel on nähnyt Silasin kivun ja kärsimyksen oman luonteensa ja demonisuutensa vuoksi, ja antaa tälle anteeksi, vaikka tämä tappaisi hänet.

3.2 Nathaniel ja Ashcroft – inhimillinen hirviöys

Elisabethin nähdessä Nathanielin ensimmäistä kertaa, hänen verensä 'jäätty' miehen katseen julmuudesta (SoT, 23). Kun kirjahylly, jonka takana Elisabeth oli vakoilemassa velhoa, kaatuu, tapaa myös Nathaniel ensimmäistä kertaa Elisabethin. Elisabeth on tietenkin peloissaan joutuessaan kasvokkain *magisterin* kanssa, ja kuvailee miestä näin: "His every feature projected villainy, from his dark, arching eyebrows to the sardonic twist of his mouth" (SoT, 25). Elisabethin näkemys Nathanielista on hieman erilainen sen jälkeen, kun he ovat yhteistyössä puolustautuneet alhaisten demonien hyökkäystä vastaan:

This close, she thought that his eyes did not look as cruel as she had once imagined. She had been so frightened of him before that she hadn't spared much thought for how handsome he was, which now seemed like a terrible waste. (SoT, 98)

Elisabeth myöntää siis itsekkin kuvitelleensa pelossaan, että Nathaniel on julma ja myös näyttää siltä. Tässä tulee ilmi hyvin selkeästi, miten mielikuvat saattavat vaikuttaa toisen ihmisen tai olennon näkemiseen jonkinlaisena hirviönä, vaikka ei ole mitään todisteita toisen hirviöydestä.

Elisabeth uskoo Nathanielin suunnittelevan hänen murhaansa koko matkan pääkaupunkiin. Tilanne, jossa Elisabeth keskustelee Nathanielin kanssa nuotion ääressä iltayöstä, on ensimmäinen, jossa Elisabeth todella epäilee tätä uskomusta. Hän käsittää kunnolla velhonäkemyksensä olevan mahdollisesti väärä vasta taistellessaan Nathanielin kanssa alhaisia demoneja vastaan. Taistelussa Nathaniel valmistautuu karkottamaan demonijoukon johtajan takaisin demonien maailmaan, mutta ei voi sitä tehdä, sillä pieni sivullinen poika joutuisi samalla vaaraan. (SoT, 96–97) Tässä kohtauksessa Elisabeth ensimmäistä kertaa tajuaa tai näkee kunnolla Nathanielin olevan moraalisesti jotain muuta kuin pelkkä hirviö tai paha.

³ Viitataan tässä keskusteluun, jossa Silas vakuuttaa Nathanielin majoittamaan Elisabethin heidän kotiinsa (SoT, 179)

Tarkemmin Nathanielin kohdalla on kuitenkin kiinnostavaa, miten hänen sukunsa perintö vaikuttaa muiden mielikuvaan hänestä, ja hänen omaan käsitykseensä identiteetistään sukunsa jäsenenä. Nathaniel tuntuu näet kokevan sukunsa perinnön, nekromantian, hirviömäisenä taikuutena. Suvun perustaja, Balthasar Thorn, käytti nekromantista taikuutta sittemmin luiden sodaksi kutsutussa taistelussa, ja tämän taikuuden seurauksena suurin osa Austermeerin metsissä asuneesta *moss folk* -lajista menetti henkensä. Nekromantiakaan ei näet voi luoda elämää, vaan se täytyy ottaa jostakin. (SoT, 80.) Nathanielin kokemuksiin nekromantiasta vaikuttaa myös hänen perheenjäsentensä kuolema. Nathanielin isä kuoli yrittäessään tuoda nekromantialla takaisin eläväksi Nathanielin äidin ja pikkuveljen, jotka olivat kuolleet onnettomuudessa. Nathaniel käyttää tiedostamattaan magiaa nähdessään painajaisia tapahtuneesta ja pelkää menettävänsä kontrollin taikuudestaan (SoT, 223).

Nathaniel pelkää omaa potentiaalista hirviöyttään niin paljon, että jopa rakastuessaan Elisabethiin hän yrittää pitää tämän poissa elämästään tai vähintäänkin etäisenä (SoT, 179, 223). Kuolleiden kronikat (*Chronicles of the Dead*), joka on Nathanielin esi-isän luoma *grimoire* nekromantiasta, yrittää *malefiktiksi* muututtuaan houkutella Nathanielia antamaan periksi hirviöydelle, joka häntä vainoaa:

”Why do you hide your true nature? Deny the call in your blood? [...] ”Join me” it whispered. ”Master of death, become the darkness that haunts you. Kill the girl.” (SoT, 402-403, muotoilu alkuperäisessä)

Elisabeth olisi mahdollisesti saattanut ampua tykinkuulan Nathanieliin, ettei tästä tulisi uutta Balthasar Thornia, mutta Silas muistuttaa häntä ajattelemaan asiaa, ja Elisabeth päätyy luottamaan siihen, ettei Nathaniel aio häntä tappaa. Elisabethin ajatuskulku on, että Nathanielin sisäinen pimeys vainoaa häntä vain, koska hän on niin hyvä (SoT, 404).

Austermeerin kansleri Oberon Ashcroft on tietynlainen esimerkki Weinstockin esittelemästä psykopaatista nykyajan kulttuurinarratiiveissa (Weinstock 2020, 359). Weinstock painottaa, että nykyajan hirviöys viittaa ennen kaikkea intention ja haluun tehdä pahaa viattomille. Kirjoittaessaan psykopaattitappajista kulttuurinarratiiveissa Weinstock esittää, miten näiden hirviöys on sisäinen ja vastustamaton halu tehdä pahaa toisille, mikä ei näy ulospäin. (Weinstock 2020, 363–366). Ashcroft ei täysin sovi tähän: lukijalle ei selviä miten kovasti hän halua aiheuttaa pahaa toisille, mutta ainakin hän on eittämättä sarjamurhaaja. Ashcroft ei kuitenkaan välitä siitä pahasta, jota aiheuttaa matkalla tavoitteeseensa: hän uskoo, että tarkoitus pyhittää keinot.

Ashcroft on myös jopa omaa demoniaan aktiivisemmin hirviömäinen. Hän muuttaa kaksintaistelussa itsensä hirviöksi: hän loihii käteensä suomut ja muuntaa kyntensä pedon kynsiksi (eng. *claw*), jopa hänen kulmahampaansa pitenevät torahampaiksi (eng. *fangs*) (SoT, 296). Elisabethin ollessa vieraana Ashcroftin kotona, Ashcroft yrittää saada Lorelein lumouksella Elisabethista tietoja, eikä onnistu. Ashcroftin menettäessä malttinsa hän on siirtymässä järeämpiin keinoihin: mieleen tunkeutumiseen. Ashcroftin hirviöys tulee tässä kohtauksessa esille ihan kirjaimellisesti: ”Now she [Elisabeth] was about to meet the monster behind the man” (SoT, 156).

Ashcroftin tavoitteena vaikuttaisi olevan ”suurempi hyvä” tai niin sanottu edistys. Hän aikoo sitoa Archonin itseensä, jotta voi käyttää tämän ylivoimaista magiaa muuttaakseen maailmaa, omasta mielestään paremmaksi (SoT, 428). Toisaalta hän myös haluaa saattaa päätökseen esi-isänsä suunnitelmat, hän kokee tämän olevan hänen synnyinoikeutensa (SoT, 432). Ashcroft uskoo suunnitelmansa edistävän yhteistä hyvää, eikä käsitä Archonin olevan liian voimakas kontrolloitavaksi edes nähdessään tämän todellisuuden. Archonin rikkoessa rituaaliympyrän ja vapautuessa Elisabeth pelastaa Ashcroftin näiden sanojen kera: ”I wanted to see your face when you realized you were wrong. [...] That everything you’ve done, all the people you’ve hurt and killed, was for nothing” (SoT, 433).

Lopussa näkyy, miten paljon Ashcroft välittää imagostaan, siitä, millaisena hänet nähdään. Hän hapuilee mitään näkemättömin silmin Elisabethin perään anoen tätä ymmärtämään: ”Everything that I did, I did for the good of the kingdom. Please—“ (SoT, 434). Ashcroftin viimeisissä sanoissa korostuu hänen halunsa tulla nähdyksi hyväntekijänä, ja hänen sokeutensa tai ymmärtämättömyytensä tekojensa pahuudesta.

3.3 Silas ja Crowley – moraalinen epäselvyys fantasiakirjallisuudessa

Olen käsitellyt tässä tutkimuksessa monia erilaisia hahmoja, jotka asettuvat eri kohtiin moraalisuuden janalla. Moraalin monitulkintaisuus ei kuitenkaan ole vasta keksitty asia fantasiakirjallisuuden saralla. Amy Kennedy on kirjoittanut Terry Pratchettin ja Neil Gaimanin *Good Omens* -romaanin ja sen televisioadaptaation moraalisesta viestistä artikkelissaan ”The Good, The Evil, and the Morally Ambiguous” (2024).⁴

⁴ Vastaavasti A.J. Grant (2011) on kirjoittanut Stephanie Meyerin *Twilight* -kirjasarjan vampyyrien moraalisuudesta tekstissään ”Focus on the Family: Good and Evil Vampires in the Twilight Saga”

Kennedy keskittyy tekstissään *Good Omens* -teoksen toiseen päähenkilöön, demoniin nimeltä Crowley. Crowley on Silasin tavoin demoni, joskin Crowleyyn taustoja avataan huomattavasti tarkemmin kuin Silasin. Crowley on ollut alkujaan enkeli, mutta Crowley, tai silloin nimeltään Crawly, oli myös Eedenin puutarhasta tuttu käärme, joka johdatti ihmisen syömään kielletystä puusta. Silasin taustoista ei tiedetä muuta, kuin mitä hän kertoo aiemmista palveluistaan (SoT, 324–325). Näissä kahdessa demonissa on kuitenkin paljon samaa.

Kennedy esittää, että lukijan moraalinen reaktio Crowleyyn hahmoon perustuu oletukselle siitä, että demonina hänen pitäisi olla paha ja antagonistin roolissa, mutta ei sitä ole (2024, 65). Erityisesti Crowleyyn tausta Eedenin käärmeenä korostaa ajatusta, että tämän hahmon pitäisi olla paha. Silasin pahuutta korostaa Rogersonin teoksen alussa fokalisoijan vakuuttuneisuus demonien pahuudesta: ennen kuin Elisabeth alkaa epäillä Silasin moraalisuutta, ei lukijakaan todennäköisesti epäile demonin pahuutta. Kulttuuriset mielikuvat demoneista pahoina olentoina ovat vahvana vaikuttajana molempien hahmojen moraalin tarkastelussa.

Kennedy nostaa esiin kaksi tapaa, joilla lukija voi perustella itselleen Crowleyyn narratiivin muutosta. Crowley, muista *Good Omensin* demoneista poiketen, on viettänyt viimeiset 6000 vuotta eläen ihmisten joukossa maan päällä (Kennedy 2024, 65). Lisäksi Crowley on viettänyt suuren osan noista vuosista enkeli Aziraphalen kanssa (Kennedy 2024, 66). Kennedyn mukaan nämä asiat ovat todennäköisesti vaikuttaneet Crowleyyn luonteen inhimillistymiseen, joskin hän on eittämättä edelleen demoni, mikä näkyy erityisesti televisioadaptaatiossa (Kennedy 2024, 67). Nämä luonteen muutokseen vaikuttaneet asiat pätevät tavalla tai toisella hyvin myös Silasiin: hän on viettänyt suuren osan elämästään ihmisten kanssa maan päällä, ja samalla tavalla kuin Crowley, ”centred his life around human behaviour” (Kennedy 2024, 65). Crowleyyn motivaatiot ovat toki olleet ihmisten syntiin johdattelussa, kun taas Silasin motivaatiot ovat olleet mestareidensa palvelussa.

Siinä, missä Crowley on viettänyt paljon aikaa ja jopa ystäväystynyt enkeli Aziraphalen kanssa, Silas on opetellut kaikki kartanon taloudenhoitajan tehtävät huolehtiessaan 13–19-vuotiaasta Nathanielista yksinään. Tämä aika Nathanielin kanssa on selvästi rakentanut jonkinlaisen ystävyuden tai jopa veljeyden näiden kahden välille. Nathanielin sanoin he ovat saavuttaneet ymmärryksen toisistaan (SoT, 324).

Kennedy esittää Crowleyyn näkevän itsensä muunakin kuin demonina, osittain perustuen siihen, että Crowley seuraa maallisia tyyliisuuntauksia. Kennedyn mukaan tämä kertoo Crowleyyn näkevän kuuluvansa ihmisten joukkoon. (Kennedy 2024, 67). Silas on myös hyvin

tarkka vaatetuksestaan, ja erityisesti siisteydestään (SoT, esim. 175). Hän seuraa muoti-ilmiöitä ja tietää kaiken etiketeistä, paljon tarkemmin kuin mestarinsa, joka ei osaa edes solmia kravattia (SoT, 111–112).

Eräs Silasia ja Crowleyta yhdistävä piirre, josta Kennedy ei puhu artikkelissaan, on muodon muuttaminen: Crowley pystyy muuttumaan käärmeeksi, kuten tekee Eedenissä. Crowley'n muodonmuutoskyvystä ei selviä, pystyykö hän muuttumaan muuksikin, vai onko käärme ainoa muoto, johon hän voi vaihtaa. Silas pystyy muuttamaan muotoaan miksi vain, mutta hänen vakiomuotonsa ovat ihmismuoto, jossa hän useimmiten kulkee, ja valkoinen kissa (SoT, 102). Näiden valittujen muodonmuutosten merkitystä voisi tutkia enemmänkin, mutta äkkiseltään Crowley'n muutos käärmeeksi, erityisesti nimenomaan Eedenin käärmeeksi, korostaa hänen demonista luonnettaan. Silasin muutos kissaksi, erityisesti valkoiseksi kissaksi, korostaa hänen luonteensa kesyyntyneisyyttä. Valkoinen on länsimaissa usein puhtauden ja viattomuuden väri. Kissan symboliikka on huomattavasti monimutkaisempaa, mutta fantasiakirjallisuudessa kissa on usein noidan apuri (eng. *familiar*) (Langford teoksessa Clute & Grant 1997, 174). Valkoinen kissa tuo kuitenkin eittämättä positiivisia mielikuvia tavalliselle lukijalle, erityisesti jos vertaa Eedenin käärmeeseen.

Kennedy päätyy toteamaan, että *Good Omensin* tilanteessa teoksen alkuperäinen jako hyviin ja pahoihin hahmoihin muuttuu, kun maailmanloppu on tulossa. Maailmanlopun lähestyessä kaikki, jotka koettavat pelastaa maailman muuttuvat aikaisemmista teoistaan huolimatta hyviksi, ja tätä kautta myös Crowley on lopussa hyvä. (Kennedy 2024, 68–69) Myös *Sorcery of Thorns* päätyy maailmanlopputilanteeseen, jossa Silas kaikesta huolimatta lopulta pelastaa maailman. Kennedyn logiikan mukaan myös Silas on siis teoksen lopussa hyvä. Näkemys hyvyydestä on tässäkin tapauksessa luonnollisesti hyvin ihmiskeskeinen, mutta ihmiskeskeisyys on tässä tapauksessa välttämättömyys asian yksinkertaistamiseksi.

Entä mikä on demonien moraalisen epämääräisyyden funktio tällaisissa tarinoissa? Crowley ja Silas ovat kuitenkin loppuun asti demoneita, eikä asia ole kuitenkaan niin yksinkertainen, että voisi kummankaan väittää olevan moraalisesti täysin hyvä tai paha. Kennedy toteaa Crowley'n moraalisen määrittelemättömyyden heijastavan hänen inhimillisyyttään ja sitä kautta *Good Omens* -teoksen kirjoittajien ajatusta, ettei maailmassa ole täysin hyvää eikä täysin paha (Kennedy 2024, 72). Tietyllä tapaa tämä ajatus näkyy myös Rogersonin teoksessa. Väittäisin kuitenkin, että Silasin hyvyys, päähenkilöiden moraaliset dilemmat ja toisaalta Ashcroftin pahuus kertovat maailmasta muutakin, kuin ettei kaikki ole niin

mustavalkoista. Teoksessa korostuu ennakkoluulojen heikko yhteys todellisuuteen, ja luonteen muuttumisen mahdollisuus: se, jonka kaikki olettavat olevan paha voi olla jo aivan muuta, tai muuttua. Hirviöt eivät ole välttämättä yksinkertaisesti pahoja, ja hyvät ihmiset saattavat muuttua hirviöiksi huomaamattaan.

4 Lopuksi: Moraalinen hirviö – kunnan demoni

Tässä tutkielmassa olen käsitellyt Margaret Rogersonin teoksen *Sorcery of Thorns* (2019) herättämiä ajatuksia hirviöydestä ja siihen liittyvästä pahasta. *Sorcery of Thorns* tuo erityisellä tavalla esiin pahuuden ja hirviöyden suhteellisuuden. Kirja sekoittaa ja hyödyntää ajatusta hirviöydestä sekä moraalisena poikkeavuutena että ulkoisena tai olemuksellisena hirviömyytenä. Myös rehellisyyden ja vilpittömyyden arvo tulee esiin siinä, miten Elisabeth näkee Silasin olevan hyvä hirviöydestään huolimatta, koska hän ei piilottele eikä vähättele niin sanottua pahuuttaan.

Silasin hahmo näyttää moraalisen hirviöyden mahdollisuudet olemalla moraalialta ymmärtävä demoni. Nathanielin hahmossa ja kanssakäymisessä Elisabethin kanssa tulee esiin hirviöyden perintö ja mahdollisuudet valita olla hyvä itseen kohdistuvista ennakkoluuloista huolimatta. Ashcroft ilmentää hahmona hyvyyden piilottamaa hirviöyttä, siis hyvän roolin takana piileskelevää pahuutta, sekä hyvien aikeiden varjolla tehtyä pahuutta. Suuret kirjastot ilmentävät instituutionaalista pahuutta, jota on vaikea hallita, paikantaa tai jäljittää juurilleen, mutta joka vaikuttaa hyvin laajalti. Lähes koko teoksen läpi jatkuva Elisabethin moraalinen pohdinta kuitenkin korostaa erityisesti näkökulmien merkitystä ja niin konkreettisten kuin psyykkistenkin hirviöiden muovautuvuutta sekä parempaan että pahempaan suuntaan.

Rogersonin teos näyttää erityisesti Silasin moraalisesti määrittelemättömän hahmon kautta osoittavan, ettei sankareiden ja hirviöiden välillä ole paljonkaan eroa. Joskus ero saattaa olla kiinni vain näkökulmasta. Elisabethin näkökulma laajenee samaan tahtiin kuin hänen kokemuksensa ja tietonsa laajenevat. Silas on demonisen luonteensa vuoksi hirviö monesta näkökulmasta, mutta sankari Elisabethin ja Nathanielin näkökulmasta, sillä he tietävät ja ymmärtävät Silasin päätöksen, jolla hän pelasti Austermeerin. Näkökulma tekee samalla tavalla myös Ashcroftista sankarin tai hirviön: hän on mieltänyt olevansa sankari, joka tuo paremman tulevaisuuden, mutta päähenkilöt, jotka tietävät, mitä Ashcroft on edistyksen nimissä tehnyt, näkevät hänet hirviömäisenä.

Hirviöyttä erityisesti nuorille suunnatussa fantasiakirjallisuudessa olisi kiinnostavaa ja tärkeää tutkia enemmänkin. Erityisesti hahmot, joihin liittyy niinkin vahvoja kulttuurisia mielikuvia kuin demoneihin ja enkeleihin, ovat merkittäviä sen kannalta, mitä kirjat opettavat lukijoilleen hirviöydestä ja moraalista. *Sorcery of Thorns* sisältää paljon mahdollisuuksia

jatkotutkimukselle: erityisesti maagisia kirjoja ja niistä syntyviä *maleficeja*, sekä kirjaan liittyviä myyttisiä ja uskonnollisia viitteitä tai taustoja olisi hedelmällistä tutkia lisää.

Lähteet

Primaarilähde:

Rogerson, Margaret 2019: *Sorcery of Thorns* [=SoT]. New York: Simon & Schuster.

Sekundaarilähteet:

Baggini, Julian; Fosl, Peter S. 2012: Etiikan pikkujättiläinen, (*The Ethics Toolkit. A Compendium of Ethical Concepts and Methods*). Suom. Tapani Kilpeläinen. Tampere: Eurooppalaisen filosofian seura ry.

Clute, John; Grant, John [toim.] 1997: *The Encyclopedia of Fantasy*. New York: St Martin's
Hakusanat: ANGELS (JC/JG), DEMONS (BS), SWORD & SORCERY (JC/DRL/RK),
SUPERNATURAL FICTION (JC), CATS (DRL), DEVILS (BS), EVIL (JG), LAND
OF FABLE (JG), SORCERY (BS), NECROMANCY (BS), CATS (DRL)
Kirjoittajat: JC: John Clute, JG: John Grant, BS: Brian Stableford, DRL: David
Langford, RK: Roz Kaveney.

Grant, A. J. 2011: "Focus on the Family: Good and Evil Vampires in the *Twilight* Saga" –
Heit, Jamey (toim.): *Vader, Voldemort and Other Villains: Essays on Evil in Popular
Media*. USA: McFarland & Company Inc.

Kennedy, Amy 2024: "The Good, the Evil, and the Morally Ambiguous: The Demon Crowley
in Terry Pratchett's and Neil Gaiman's Postmodern Fantasy Good Omens and Its
Television Adaptation." *Acta Neophilologica*. Vol. 57 (2), 63–74. DOI:10.4312/an.57.2.63-74.

Korpua, Jyrki 2021: Sankarifantasia, pulp ja populaarikirjallisuus - Korpua, Jyrki;
Hirsjärvi, Irma; Kovala, Urpo & Välisalo, Tanja (toim.): *Fantasia: Lajit, ilmiö ja
yhteiskunta*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Kunnas, Tarmo 2010: Pahan ulottuvuudet – Männistö, Mauri (toim.): *Pahuuden
ongelma*. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Pyhä Raamattu 1993: Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992
käyttöön ottama suomennos. Helsinki: Suomen Pipliaseura.

Seitsonen, Hannele 2010: Pyhitetty pahuus – uskonnon kosketuksia pahuuteen – Männistö,
Mauri (toim.) 2010: *Pahuuden ongelma*. Helsinki: BTJ Finland.

Waterhouse, Ruth 1996: Beowulf as Palimpsest – Cohen, Jeffrey Jerome (toim.):
Monster Theory: Reading Culture. Minneapolis: University of Minnesota.

Weinstock, Jeffrey Andrew 2020: Introduction: A Genealogy of Monster Theory – Weinstock,

Jeffrey Andrew (toim.): *The Monster Theory Reader*. Minneapolis: University of Minnesota.

Weinstock, Jeffrey Andrew 2020: *Invisible Monsters: Vision, Horror and Contemporary*

Culture – Weinstock, Jeffrey Andrew (toim.): *The Monster Theory Reader*. Minneapolis: University of Minnesota.